

Asuinkerrostalon sähkötehojen ohjattavuus, varautuminen tai toteuttaminen ja hyödyt

Kari Kallioharju, Tampereen ammattikorkeakoulu

Energiasuunnittelun hyödyt asuinrakennushankkeen alkuvaiheessa -hanke
Ympäristöministeriön Vähähiilisen rakennetun ympäristön ohjelma*

* Hanke on saanut tukea ympäristöministeriöltä Vähähiilisen rakennetun ympäristön ohjelmasta, jonka rahoitus tulee EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä (RRF).

Materiaalin sisältö

1. Taustaa tehojen hallinnasta ja tulevista muutoksista
2. Miten tehojen hallintaan ja tuleviin muutoksiin voi varautua
3. Laskuesimerkki pienjännitetehotariffimaksun pienentämisestä
4. CASE: pörssisähkön hyödyntäminen maalämpöjärjestelmässä

Taustaa tehojen hallinnasta ja tulevista muutoksista

Mitä sääntely sanoo sähkötehojen suunnittelusta ja ohjattavuudesta tällä hetkellä (1/2)?

YMa 1010/2017 Ympäristöministeriön asetus uuden rakennuksen energiatehokkuudesta

"32 § Rakennuksen lämmön ja sähkön tehon tarve

Rakennuksen lämmitysjärjestelmän lämmitysteho on mitoittettava siten, että rakennuksen tilojen suunnitellut lämpöolot ja ilmanvaihto voidaan ylläpitää rakennuksen sijaintipaikkakunnan mukaisen säävyöhykkeen mitoittavilla ulkolämpötiloilla, jotka esitetään liitteessä 1.

Suunnittelussa on otettava huomioon mahdollisuuksia sähkön huipputehon tarpeen pienentämiseksi ja sähkötehon ohjattavuuden parantamiseksi."

Mitä sääntely sanoo sähkötehojen suunnittelusta ja ohjattavuudesta tällä hetkellä (2/2)?

YMa 718/2020 Ympäristöministeriön asetus eräiden rakennuksen teknisten järjestelmien energiatehokkuuden vaatimuksista

"5 § Järjestelmän kokonaisenergiatehokkuus

Eryyissuunnittelijan on suunniteltava rakennuksen automaatio- ja ohjausjärjestelmä siten, että sillä pystytään ohjaamaan ja valvomaan rakennuksen energiankulutuksen kannalta keskeisiä teknisiä järjestelmiä ja laitteita energiankäytön optimoimiseksi.

...

Eryyissuunnittelijan on suunniteltava paikallinen sähköntuotantojärjestelmä siten, että se on toimintakyvyiltään energiatehokas ja liitetty rakennuksen sähköjärjestelmään niin, että tuotettua energiaa voidaan hyödyntää tehokkaasti rakennuksessa."

"9 § Järjestelmän asianmukainen ohjaaminen

...

Eryyissuunnittelijan on huolehdittava, että paikallisessa sähköntuotantojärjestelmässä tai rakennuksen automaatio- ja ohjausjärjestelmässä on tapa, jolla esitetään tieto tuotetun sähköenergian määrästä ja ohjautumisesta omaan kulutukseen, varastoon tai yleiseen sähköverkkoon, taikka jonka pohjalta tieto tästä on määritettävissä."

Mitä lähitulevaisuudessa tapahtuu, joka vaikuttaa tehojen hallintaan – esim. EPBD muutokset?

1) Päästöttömät rakennukset:

- Erittäin korkea energiatehokkuus (uudet asuinrakennukset v. 2028 laskennallinen $E < 75 \text{ kWh/m}^2/\text{vuosi}$)
- Edistää kysyntäjoustoa
- Käytettävä energia tuotetaan paikan päällä tai lähellä uusiutuvista energialähteistä tai on peräisin uusiutuvan energian yhteisöltä
  - Ulkopuolisena energialähteenä uusiutuvalla energialla tai hukkalämmöistä tuotettu kaukolämpö tai kaukojäähdytys

2) Sähköautojen ja sähkökulkuneuvojen lataus (älykkyys, samanaikainen lataus ja kaksisuuntaisuus):

- Uudet asuinrakennukset, yli 3 parkkipaikkaa: Esikaapelointi jokaiseen paikkaan ja vähintään 1 latauspiste
- Asuinrakennusten laajamittaiset korjaukset: Jokaiseen paikkaan esikaapelointi tai putkitus mikäli esikaapelointi ei ole mahdollista
- Esikaapelointi tarkoittaa kaikkia toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen latauspisteiden asentamiseksi, mukaan lukien datan välittäminen, kaapelireitit, muuntajille tarkoitettut tilat ja sähkömittarit, ja sähkötaulu
- Polkupyörien ja kevyiden L2-luokan ajoneuvojen lataamiseen varautuminen, 2 pyöräpaikkaa per asunto.

3) Rakennusten tuottama aurinkoenergia:

- Uudet rakennukset suunnitellaan siten, että niiden aurinkoenergiapotentiaali optimoidaan
- Aurinkosähkön tuotantoa tulisi asentaa 31.12.2028 mennessä kaikkiin uusiin asuinrakennuksiin ja katettuihin pysäköintipaikkoihin ja 31.12.2032 kaikkiin laajasti korjattaviin rakennuksiin.

Miten tehojen hallintaan ja tuleviin muutoksiin voi varautua

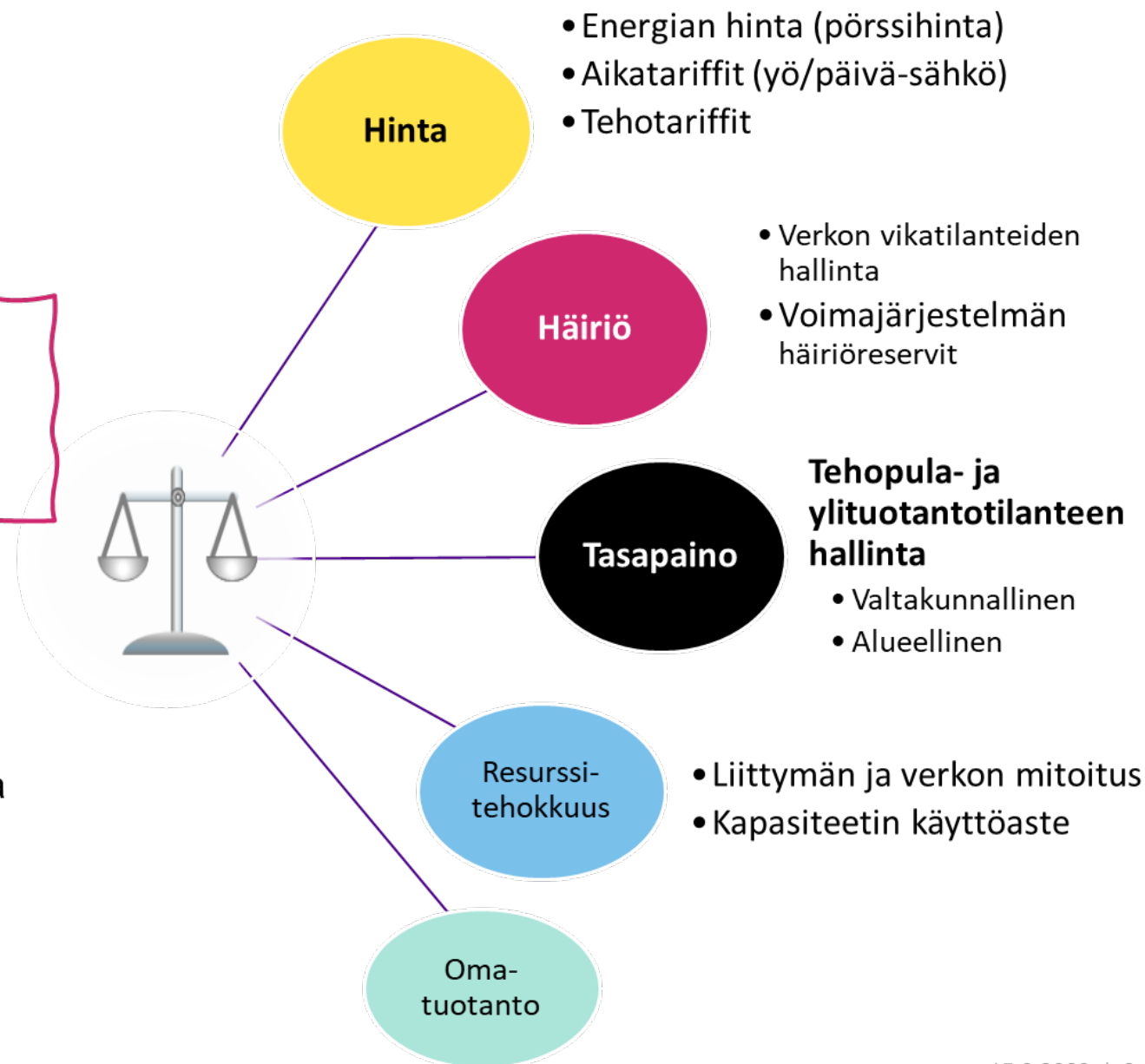
Kysyntäjousto

Sähkön käyttäjä voi omalla toiminnallaan vaikuttaa

- Energian hintaan
- Sähkökatkojen estämiseen

Kysyntäjousto:

- Kuluttaja on aktiivinen osa sähköjärjestelmää ja osallistuu ohjauspalveluiden ja/tai hinnoittelun avulla tehotasapainon hallintaan ja resurssitehokkaan energiajärjestelmän mahdollistamiseen.
- Eli ohjataan, siirretään, vuorotellaan tai rajoitetaan energian kulutusta ohjaustiedon perusteella.

Miksi sähkötehojen joustoa nyt ja tulevaisuudessa? sisäinen ja ulkoinen tehojen hallinta

Kiinteistön sisäinen tehojen hallinta: kustannusten pienentäminen kiinteistössä

1) kulutusjousto liittymän sähkötehon alentamiseksi

- mahdollinen kW/h-perustainen siirron tehotariffi jo nyt (esim. Helen) tai lähitulevaisuudessa
- liittymäkoon ja siitä johtuvien kustannusten pienentäminen
- tehojen hallinta pienentää riskiä liittymän ylikuormittumisesta
  - ⇒ varautuminen tuotannon ja kulutuksen lisääntymiseen kiinteistössä (jousto voi mahdollistaa kulutuksen lisäämisen liittymäkoon ja teknisen järjestelmän mitoituksia muuttamatta)

2) kulutusjousto sähköenergian hinnan mukaan

- esim. lämmön varaaminen lämpöpumpulla lämminvesivaraajiin, akustoihin ja/tai rakenteisiin

Ulkoinen ohjaus sähköverkosta: Energiajärjestelmän luotettavuusnäkökulmat

- tehojen ohjattavuutta tarvitaan osana kysyntäjoustoa muuttuvassa energiajärjestelmässä
- energiajärjestelmän resilienssi paranee sähköpula- ja ylituotantotilanteissa (kiinteistöt joustavat)
  - => sähkökatkojen todennäköisyys pienenee

Mitä suuritehoista sähkökuormaa kiinteistösähköistyksessä on?

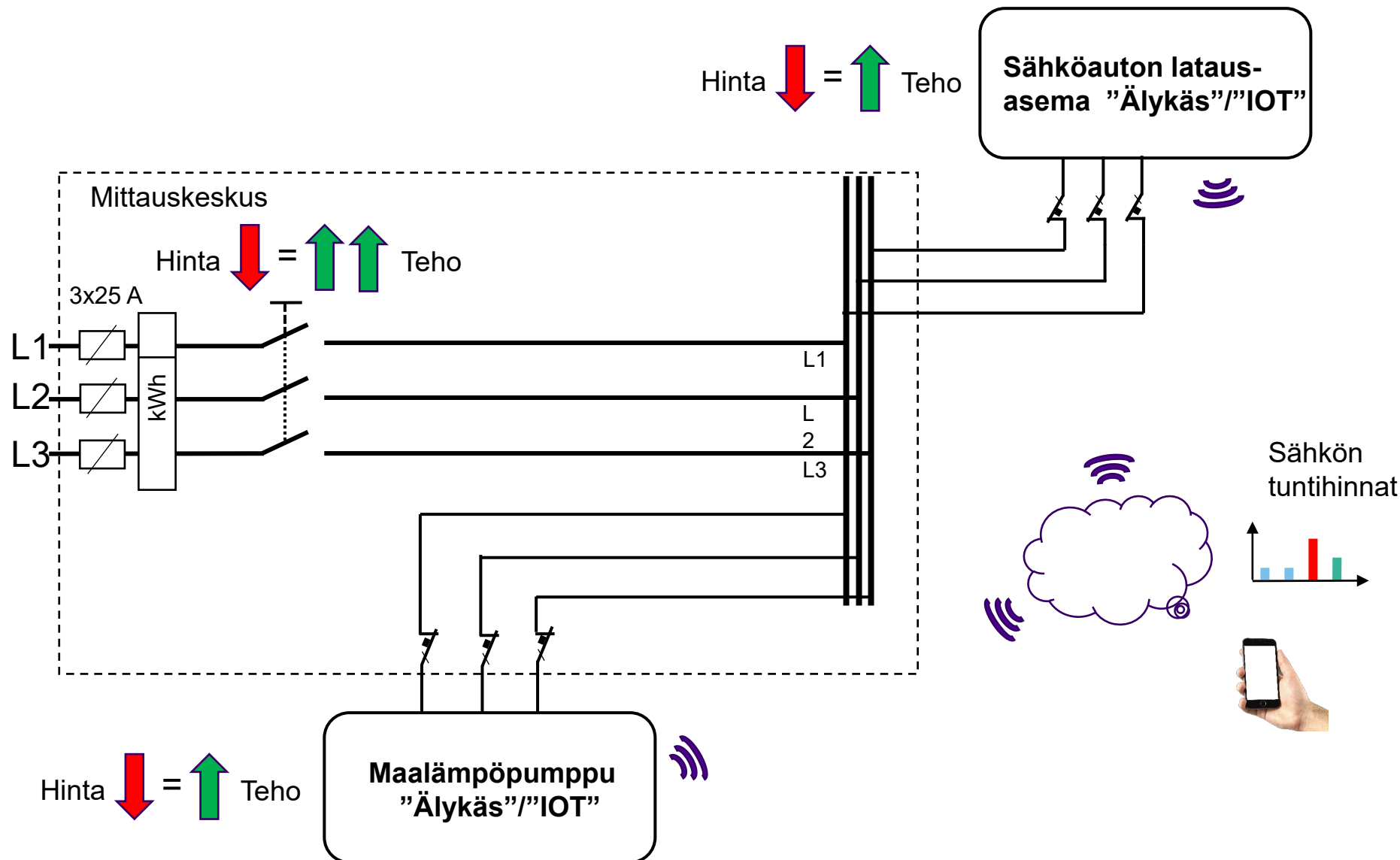
Asuinkerrostalon merkittävimmät, hallittavissa olevat sähkökuormat:

- päälämmitysjärjestelmän lämpöpumppu ja mahdolliset lisävastukset
- kiinteistösauna
- sulanapitojärjestelmä

Lisäksi merkittäviä kuormia ovat esimerkiksi:

- sähköautojen latauspisteet
- hajautetun ilmanvaihtojärjestelmän ilmanvaihtokoneet (sähkövastukset)
- mukavuuslattialämmitykset

Yksittäisiä laitteita ja osajärjestelmiä saa jo nyt sähkön hintaohjaukseen, mutta mitä ongelmia voi aiheuttaa?

Miten varaudutaan tehojen hallintaan?

- 0) Ei ylimitoiteta laitetehoja
- 1) Valitaan laitteet ja järjestelmät, jotka ovat ohjattavissa
- 2) Ryhmitellään laitteet siten, että ne ovat ohjattavissa suoralla ohjauksella tai erillisellä ohjaussignaalilla
- 3) Tehdään ohjauskaapeloinnit tai kaapelointireitit keskuksilta laitteille ja keskuksien välille
- 4) Huolehditaan tilavarauksista keskuksissa (ohjauslaitteet)

Miten varaudutaan tuleviin muutoksiin (EPBD)?

1) Huolehditaan kaapelireiteistä ja tilavarauksista teknisissä tiloissa ja keskuksissa

- takamittaripaikat ja tietoliikenneyhteydet (energiayhteisöt)
- aurinkosähköinvertterien sijoitus
- keskuksien mitoitus ja sulakelähdöt suuritehoisille ryhmille

2) Huolehditaan tilavarauksista, kaapelireiteistä ja riittävästä rakenteista kiinteistössä

=> akustotilat, sähköajoneuvojen latauspisteet ulkona ja sisällä, aurinkopaneelit/kattorakenteet

Miksi varautua rakentamisvaiheessa eikä toteuttaa sitten, kun on tarve?

- Jos laitteita ei ole valittu ohjattaviksi tai laitteita ei ole ryhmitelty ohjattaviin sähköryhmiin, on muutoksien tekeminen jälkikäteen kallista
- Ohjauskaapeloinnin, kaapelointireittien ja tilavarausten (keskukset, tekniset tilat) suunnittelu rakentamisvaiheessa on pieni kustannus vrt. lisääminen jälkikäteen, kun tarve tulee
  - => huom. Langattomuus on hyödynnettävissä osittain, mutta ei aina ja kaikkialla ("betonilaatikoiden ongelmat")
- Tehojen hallinnalla on saavutettavissa kustannussäästöjä jo nyt

Laskuesimerkki pienjännitetehtotariffimaksun pienentämisestä

Laskuesimerkki maalämpöpumpun ja kiinteistön sähkökiukaan vuorottelun vaikutuksesta kiinteistökeskuksen liittymistehoon

Uudiskerrostalo 4020 m², jossa osatehomyönteinen maalämpöjärjestelmä, maalämpöpumpun sähköteho 20 kW, kiinteistösaunan sähkökiuas 20 kW.

Esimerkki Helen sähköverkko, pienjännitetelesiirto (yli 3 x 63 A liittymät)

Pienjännitetelesiirto	alv 0%	alv 24 %
Perusmaksu €/kk	26,00	32,24
Tehomaksu €/kW, kk	4,50	5,58
Loistehomaksu €/kvar, kk	2,29	2,84
Talvipäivä c/kWh	1,66	2,06
Muu aika c/kWh	0,88	1,09

"Laskutusteho on kuukauden suurin aikavälillä maanantaista perjantaihin klo 7–21 mitattu tunnin keskiteho."

Oletus: lämpöpumppu lämmittää käyttöväettä saunomisen aikana täydellä teholla ja kiuas päällä täydellä teholla esim. ensimmäisen tunnin.

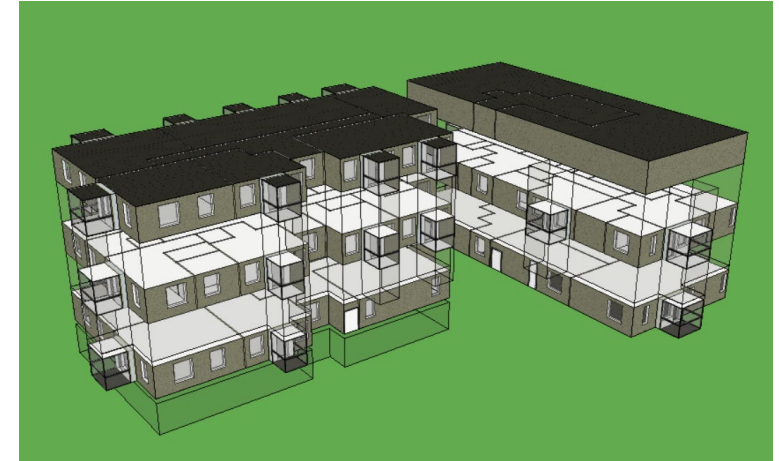
- Ilman vuorottelua huipputehovaikutus tunnin aikana 20 kW + 20 kW = 40 kW.
- Jos lämpöpumppu sammutetaan kiukaan ollessa päällä (7-21 välillä), sähkötehovaikutus 40 kW => 20kW
=> **kuukauden tehomaksusta säästetään 111,6 euroa / kk = 1339,2 euroa / vuosi (alv 24 %)**

CASE: pörssisähkön hyödyntäminen maalämpöjärjestelmässä

Taustatietoja laskennasta

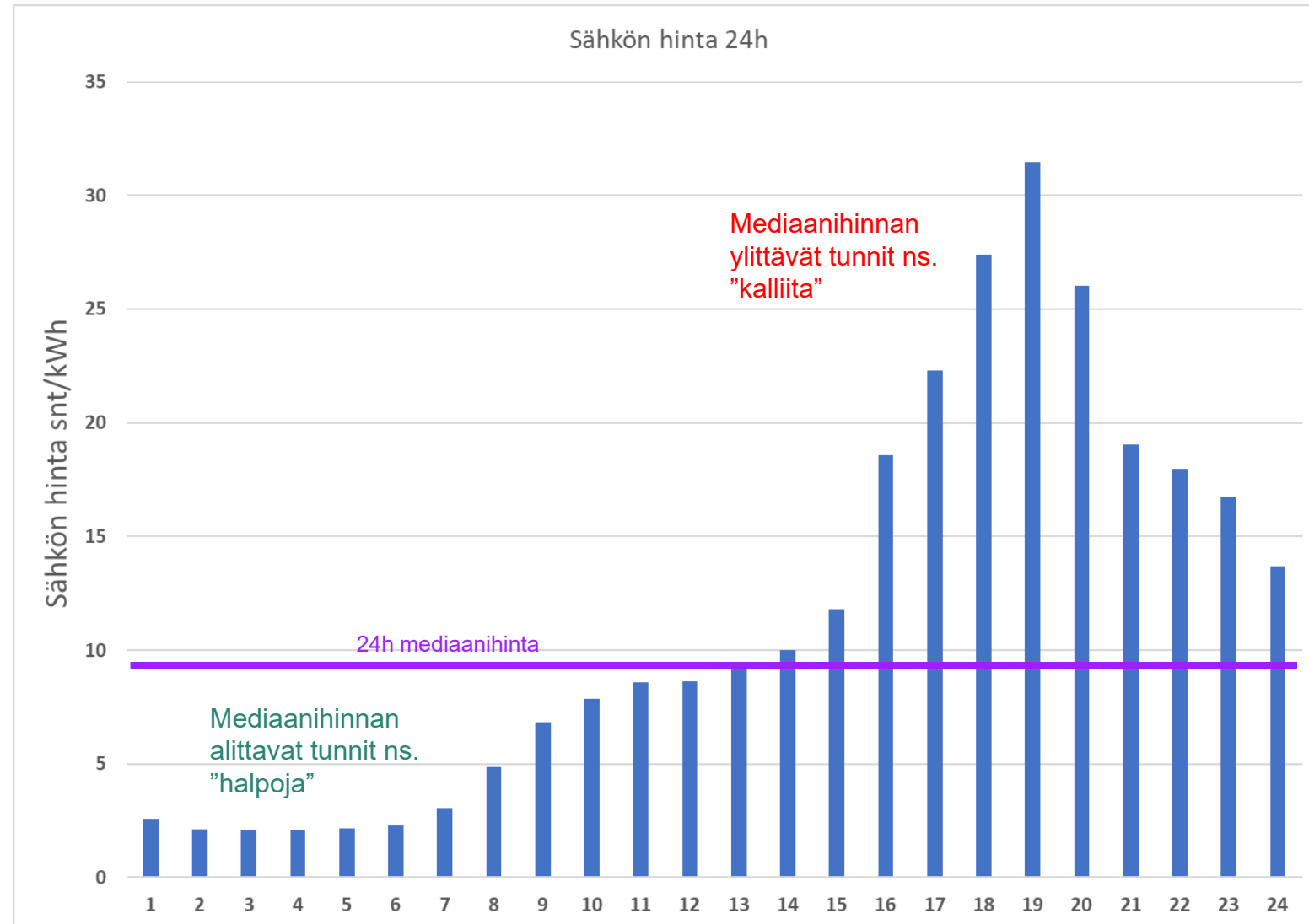
- Kohteena asuinkerrostalo
  - Lattia-ala 4200 m²
  - Rakennustilavuus 10500 m³
- Lämmitysjärjestelmä
  - Yksi lämpöpumppuyksikkö (täystehomitoitettu maalämpö)
  - Kaksi varaajaa (käyttövesi / patteriverkko + IV-lämmitys)
  - Lämmityspatterit huonetiloissa
- Koko vuoden energiamallinnukset IDA ICE:lla kysynnänjouston ohjaukseen
  - Vuositason mitattu data käyttöveden kulutuksessa
  - Helsingin säädata vuodelta 2022

Taustatietoja laskennasta

IDA ICE:lla mallinnettiin kysyntäjoustop ohjaustapoja spot-hinnan perusteella sen mukaan onko sähkö kallista vai halpaa. Jako tehtiin sen mukaan onko hinta seuraavan 24h:n mediaanihinnan ylä- vai alapuolella.

Käytössä vuoden 2022 hintadata.

Astetta alemmas

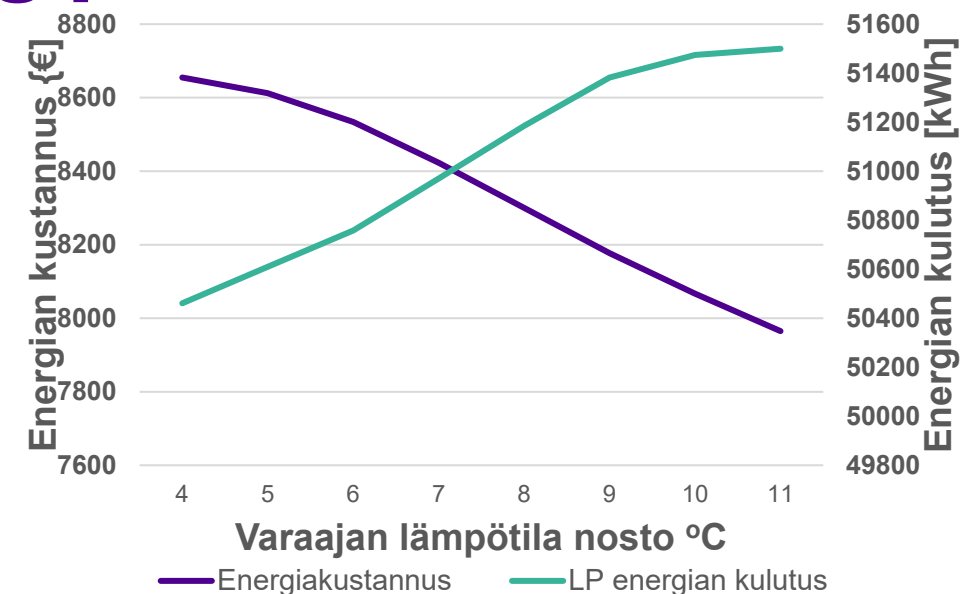
- Huonetilojen lämpötilan pudotus sähkön spot-hinnan perusteella
  - Halvat tunnit: 21 °C
  - Kalliit tunnit: huonelämpötilan pudotus 1 tai 2 °C
- Seurauksena säästöä kustannuksessa, mutta lämpötilan pudotus vain osan aikaa

Case	Kulutus [kWh]	Kulutus vs. peruscase [kWh]	Kulutuksen suhteellinen muutos	Kustannus vs. perus case [€]	Kustannusten suhteellinen muutos
Peruscase	49 600 kWh	-	-	-	-
Huonelämpötila -1 °C	48 900 kWh	Säästö n. 700 kWh	Säästö n. 1...2 %	Säästö n. 500...600 €	Säästö n. 5...6 %
Huonelämpötila -2 °C	48 700 kWh	Säästö n. 900 kWh	Säästö n. 1,5...2,5 %	Säästö n. 600...700 €	Säästö n. 6,5...7,5 %

No entäs pari astetta ylemmäs?

Lämminvesivaraajan lämpötilan nosto spot-hinnan perusteella.

- Varaajien lämpötilan nosto halvoilla tunneilla
  - Käyttövesivaraajan nosto 5 °C tai 10 °C
  - Lämmityksen (patterilämmitys ja ilmanvaihto) nosto 60 °C asteeseen (muutoin patteriverkon lämpötilakäyrän mukainen)
- Seurauksena lisäystä energiankulutukseen, mutta säästöä kustannuksessa

Case Varaajat 3 m ³	Kulutus (LP sähkö)	Muutos kulutukse ssa [kWh]	Kustannus (LP sähkö) [€]	Kustannus vs. perus case [€]	Kustannusten suhteellinen muutos [%]
Peruscase (ei lämpötilan nostoja)	49 100 kWh	0 kWh	9400 €	0 €	0 %
Käyttövesi- varaaja +5 °C	49 800 kWh	+ 700 kWh	9360 €	- 40 €	- 0,2 %
Käyttövesi- varaaja +10 °C	50 600 kWh	+ 1500 kWh	9200 €	- 200 €	- 1,9 %

Case Varaajat 9 m ³	Kulutus (LP sähkö)	Muutos kulutukses sa [kWh]	Kustannus (LP sähkö) [€]	Kustannus vs. perus case [€]	Kustannusten suhteellinen muutos [%]
Peruscase (ei lämpötilan nostoja)	49 600 kWh	0 kWh	9500 €	0 €	0 %
Käyttövesi- varaaja +5 °C	51 300 kWh	+ 1 700 kWh	9100 €	- 400 €	- 2,8 %
Käyttövesi- varaaja +10 °C	52 100 kWh	+ 2 500 kWh	8600 €	- 900 €	- 8,7 %

Huomioita

- Varaajien tilavuuden merkitys!
  - Mallinnuksessa molemmat varaajat saman kokoisia
- Lämpöpumppu täystehomitoitettu
  - Osatehomitoitulla lämpöpumpulla tehon käytön ajallista valinnan varaa vähemmän -> säätöpotentiaalia vähemmän
- Vuoden 2022 hintadatan käytettävyys?
  - 2022 lienee jossain määrin poikkeuksellinen vuosi sähkön hinnan osalta, mutta...
  - Tässä tarkastelussa säästö perustuu hinnan vuorokausivaihteluun, ei niinkään huippuhintojen tasoon. Vuonna 2022 spot-hinnan 24h keskimääräinen liukuva keskihajonta oli n. 6,8 snt/kWh
- Tätä kannattaisi selvittää lisää
  - Ohjauslogiikan optimointi
  - Mitoitusten vaikutus (varaajien koko, lämpöpumpun teho)
    - Pitkä optimointijakso (esim. 24h spot-hinta), edellyttää suurempia varaajia. Lyhyempi jakso -> pienemmät varaajat
  - Kytkentävaihtoehtoja: Useampi lämpöpumppuyksikkö? Useampi varaaja?
  - Lämmönluovutustavan vaikutus (patterit vs. lattialämmitys)